

Trochę historii

Rocznica pierwszego wydania czasopisma

70 lat „Kontroli Państwowej”

Pierwszy numer dwumiesięcznika „Kontrola Państwowa” ukazał się w czerwcu 1956 roku. Początkowo jego zawartość była odbiciem działalności wydawcy¹. Z czasem, w następstwie zmian politycznych, pismo coraz bardziej otwierało się na sprawy ogólnopaństwowe, stopniowo przeobrażając z tytułu branżowego, przez pewien czas zarezerwowanego tylko do użytku wewnętrznego, w naukowy. Potwierdzeniem takiego statusu „KP” było umieszczenie jej 16 lat temu w wykazie czasopism punktowanych Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Dorobek „Kontroli Państwowej” to 428 ukazujących się cyklicznie numerów, wydrukowanych na prawie 52 tys. stron, 5432 artykuły oraz 23 wydania specjalne. Przybliżały specyfikę działalności, procedury i doświadczenia Najwyższej Izby Kontroli, innych organów i instytucji kontrolnych w Polsce i za granicą oraz odpowiadały na bieżące problemy prawne, finansowe i społeczno-gospodarcze państwa. Nieprzerwanie przez 70 lat. Przypominamy początki jednego z najstarszych pism w Polsce oraz wybrane momenty zwrotne.

¹ Ministerstwa Kontroli Państwowej (dalej: MKP), utworzonego na podstawie ustawy z 22.11.1952 o kontroli państwowej (Dz.U. 1952 nr 47, poz. 316), a później Najwyższej Izby Kontroli.

MARZENA REPETOWSKA-NYC**Pierwszy numer**

W pierwszym, liczącym 72 strony numerze „Kontroli Państwowej”, redakcja pisała: „Czasopismo nasze, przeznaczone przede wszystkim dla pracowników Ministerstwa Kontroli Państwowej ma służyć podniesieniu poziomu pracy kontrolnej. Odzwierciedlając w pewnej mierze działalność kontroli państwowej, obejmującą całość problemów gospodarki narodowej, pismo winno wzbudzić zainteresowanie i dyskusję również w kołach pracowników innych resortów, wśród ekonomistów, działaczy gospodarczych i społecznych. Z tych względów otwieramy łamy „Kontroli Państwowej” dla wszystkich naszych czytelników”².

Jednocześnie zachęcała kontrolerów do nadsyłania materiałów na temat zdobytych doświadczeń i pokazujących ich wyniki. Pozostałych – do formułowania uwag krytycznych na temat kontroli oraz przedstawiania własnych prac związanych z tematyką pisma.

Taka zachęta nie miałaaby miejsca, gdyby nie zmieniający się klimat polityczny tamtego okresu, zwłaszcza po XX Zjeździe Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego w lutym 1956 r., podczas którego ostrej krytyce poddano okres rządów J. Stalina i panujący wówczas kult jednostki. „KP” powoływała się na to wydarzenie w pierwszym wydaniu, podkreślając, że „w świetle dyskusji, tak bogatej w nowe i śmiałe

myśli dotyczące naszego życia politycznego, społecznego i gospodarczego, wyraźniej i po nowemu występują również zadania Ministerstwa Kontroli Państwowej”³. Obszerwie pisano o tym na dalszych stronach, konkludując, że wymagają one udoskonalenia metod pracy. Wymieniano wśród nich: potrzebę większego wykorzystania kontroli społecznej, a więc i wzmocnienia więzi z masami, częstszego sięgania po doświadczenia osób na różnych szczeblach aparatu państwowego, doceniania siły dobrego przykładu. Usprawnienie pracy kontrolnej miało więc polegać nie tylko na wytykaniu błędów. Chciano skończyć z „papierkowością” i „sążnistymi protokołami i sprawozdaniami”, a przede wszystkim „operatywnie reagować na sprawy, które przed kontrolą państwową stawia samo życie”.

Dobór materiałów w pierwszym numerze miał to odzwierciedlać. Pisano w nim m.in. o nowym regulaminie premiowania w zakładach hutnictwa żelaza i stali, który jakoby nagradzał obniżanie braków, zamiast być impulsem do poprawy jakości produkcji; bodźcach ekonomicznych w budownictwie, warunkach produkcji eksportowej materiałów wełnianych, organizacji przemysłu tartaczego, planowaniu w PGR czy kontroli jednostek dobrze pracujących.

Zamieszczono artykuły poświęcone zagadnieniom prawnym, jak choćby ten o stosowanym przez kontrolę państwową od 1949 r. orzeczeniu o odszkodowaniu⁴ oraz rubrykę „Z orzecznictwa MKP”, w której

² „Kontrola Państwowa” nr 1/1956, s.72.

³ Op.cit., s 7-9.

⁴ Były aktami administracyjnymi wydawanymi na podstawie ustaw z: 9.3.1949 i z 22.11.1952 o kontroli państwowej oraz aktów wykonawczych do nich. Stosowano je, gdy nie stwierdzono przestępstwa, ale pracownik

Tadeusz Jan Raabe – pierwszy redaktor naczelny „KP”; kierował nią do 1967 r.

redakcja zaczęła publikować informacje dotyczące wybranych orzeczeń, postanowień oraz zarządzeń doraźnych resortu.

Zapoczątkowano też przybliżanie doświadczeń kontrolnych innych państw, choć wówczas głównie „bratnich”.

Pierwszym redaktorem naczelnym został przedwojenny adwokat Tadeusz Jan Raabe, a wspomagало go kilkuosobowe Kolegium redakcyjne.

428 kolejnych wydań

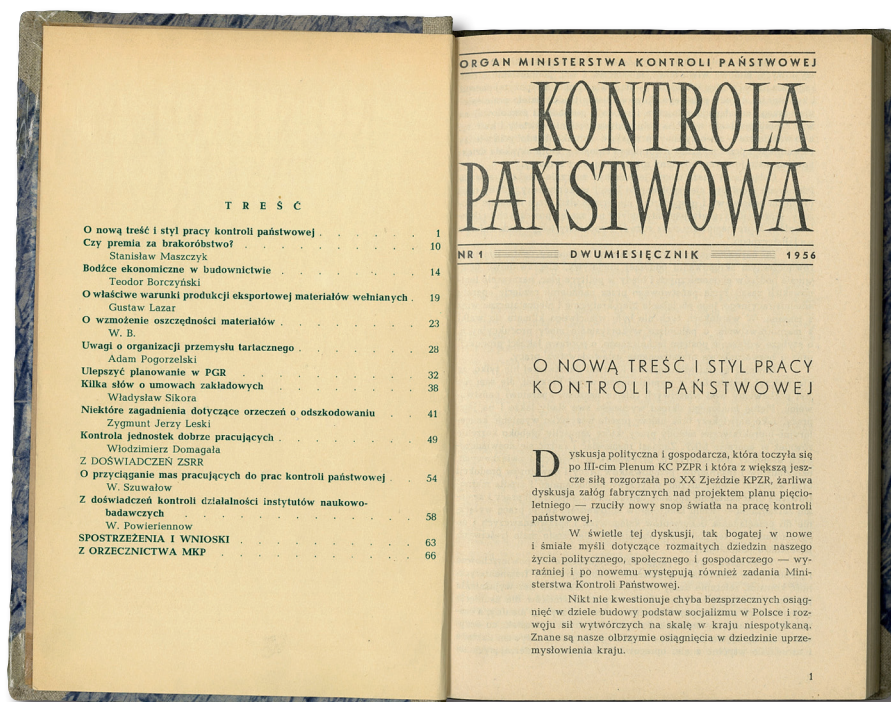
Od tego czasu minęło dokładnie 70 lat, a poszczególne wydania „Kontroli Państwowej” odzwierciedlały zarówno przewroty historyczne, jak i wynikające z nich zmiany w podejściu do kontroli państwowej⁵, począwszy od likwidacji MPK już w 1957 r.⁶ i utworzenia podległej Sejmowi Najwyższej Izby Kontroli, której powierzono badanie wykonania budżetu, narodowego planu gospodarczego oraz zabezpieczenia własności społecznej i dyscypliny finansowej⁷. Wraz z delegaturami stanowiła ona odtąd odrębny pion jednostek państwowych. Działo się to na fali odwilży politycznej; model kontroli państwowej wprowadzonej na mocy ustawy z 22 listopada 1956 r. stracił rację bytu. Jej przyszły kształt stał się, jak wskazuje prof. Jacek Jagielski, wieloletni kierownik Katedry Prawa i Postępowania Administracyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego i od ponad 22 lat członek Komitetu Redakcyjnego „KP”: „(...) jednym z najistotniejszych zagadnień podnoszonych w ocenach fatalnych doświadczeń okresu centralizacji i „kultu jednostki”, jak również sygnalizowanych w ramach

swym działaniem lub zaniechaniem naruszył przepisy i spowodował stratę w okolicznościach niedających podstaw do postępowania karnego.

⁵ Obszernie na temat przeobrażeń w czasopiśmie i publikacji na jego łamach na tle historii NIK oraz ważnych dla niej postaci pisali związani z tytułem redaktorzy i członkowie Komitetu Redakcyjnego, zob. np. Stanisław Markowski: *NIK, „Kontrola Państwowa” i ja*, „Kontrola Państwowa” nr 3/2001 oraz także w tym numerze: Barbara Dolińska: *Mijają lata, zostają roczniki*; Joanna Kulicka: *Nasi autorzy*; Barbara Odolińska: *Od ólowianej czcionki do komputera*; Barbara Matosiuk: *Jak to się zaczęło i jak trwa*; Barbara Matosiuk: *Z okazji jubileuszu „Kontroli Państwowej”* i Stanisław Markowski: *30 lat w „Kontroli Państwowej”*, „Kontrola Państwowa” nr 3/2006; Marzena Repetowska-Nyc: *65 lat „Kontroli Państwowej” – refleksje na jubileusz*, „Kontrola Państwowa”, nr 4/2021.

⁶ Ponownie Izba stała się organem administracji państwowej na podstawie ustawy o NIK z 27.3.1976, zgodnie z którą prezes NIK był członkiem Rady Ministrów. Taki stan trwał wtedy cztery lata.

⁷ Dokonano tego dwiema ustawami z 13.12.1957: o zmianie Konstytucji PRL oraz o Najwyższej Izbie Kontroli, Dz.U. nr 61, poz. 329 i 330.

Pierwszy numer „Kontroli Państwowej”. Ten i kolejne liczyły ok. 80 stron.

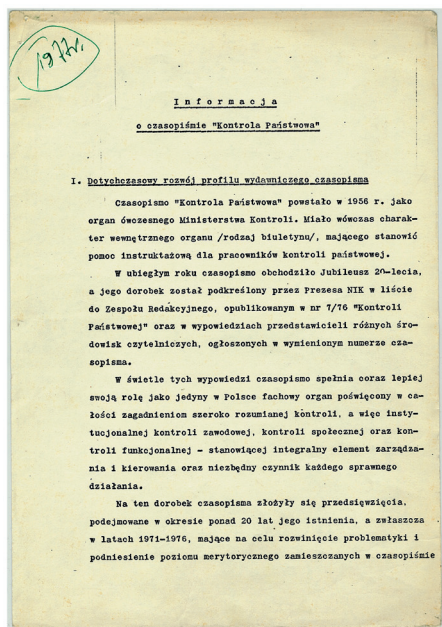
postulatów odnowy życia społecznego i politycznego w kraju”⁸.

Zaczęły się wtedy pojawiać pomysły organizacji NIK, założenia przekrojowych kontroli, doskonalenia metod pracy i szkoleń kadry. Nie istniała aplikacja zawodowa, dziś obowiązkowa dla kontrolerów Izby, nie było też podręcznika, z którego mogliby korzystać, więc tę rolę z powodzeniem pełniła „Kontrola Państwowa”. Odzwierciedlał to napis umieszczany na początku każdego numeru, wskazujący, że jest poświęcona „sprawom metody, techniki i organizacji kontroli”.

Trudne lata PRL

W latach 60. przybywało na łamach dyskusji metodycznych, artykułów warsztatowych i polemicznych. Opisywano poszczególne procedury, przedstawiano nawet wzory arytmetyczne do zastosowania w kontroli (dziś zmieniły się narzędzia analizy, ale matematyka niezmiennie jest ich bazą). Akcentowano rolę kontroli w usprawnianiu państwa i przeciwdziałaniu szkodom. Pisano np. o sposobie przeprowadzania inwentaryzacji w magazynach, oszczędzaniu materiałów, obowiązkach kierownika przedsiębiorstwa

⁸ J. Jagielski: *Kształtowanie się instytucji kontroli państwowej w Polsce*, „Kontrola Państwowa” nr 1/1 styczeń-luty 2009, s. 35.

Fragment informacji o czasopiśmie przygotowanej dla wydawcy przez Komitet Redakcyjny w 1977 r.

w zakresie kontroli i nadzoru, budowie dróg lokalnych czy przeciwdziałaniu przestępczości w kontraktacji celnej. Nie brakowało publikacji na temat kontroli społecznej, ponieważ przywiązywano do niej dużą wagę ze względów ideologicznych, traktując jak przejaw ludowładztwa.

W latach 1958–1969 publikowane materiały były zastrzeżone do użytku pracowników NIK i innych organów, rewizji i inspekcji w ich pracy zawodowej.

Myśląc o piśmie utworzonym w połowie lat 50. i działającym nieprzerwanie przez cały okres PRL, nie sposób pominąć

kontekst ustrojowy, z kierowniczą rolą PZPR, wojnami wewnątrzpartyjnymi, szefami instytucji wyłanianymi według konkretnego klucza, wzorcami narzucanymi przez Związek Radziecki, aparatem represji, propagandą czy cenzurą, w którym funkcjonowały wszystkie wydawane wówczas tytuły. W różnych okresach rozmaicie rozkładały się w „KP” związane z tym akcenty⁹, co miało też wpływ na język publikacji, niemniej podejmowane zagadnienia warsztatu i uprawnień inspektorów, metodyki i efektów prowadzenia badań kontrolnych różnego typu, problemów w wielu dziedzinach życia podlegających ocenie, jak również dotyczące aktualnych przepisów, były wciąż obecne. Zachęcano do większej współpracy środowiska naukowe, przeprowadzano ankiety wśród czytelników.

Obejmując kierownictwo redakcji „KP” w 1967 r., Zygmunt Sztajerwald podjął starania o powołanie Komitetu Redakcyjnego (KR), który określiłby profil tytułu, odpowiadał za jakość artykułów i pozyskiwanie autorów (w owym czasie redakcja i KR tworzyły jedno gremium), ponieważ przez ostatnie lata pracy T. Raabe sam redagował pismo¹⁰. W 1977 r. Komitet miał już 13 członków (dekadę wcześniej siedmiu), a w jego skład wchodził „przedstawiciel nauki i praktyki”.

W latach 70. rozpoczęto redagowanie specjalnych szkoleniowo-informacyjnych numerów „KP”, poświęconych wybranym problemom warsztatu kontrolerskiego, aby

⁹ M. Repetowska-Nyc: 65 lat..., op.cit., s.155-157.

¹⁰ Na początku pisano: redaguje Kolegium, później – do 1966 r. w stopce figurowało tylko nazwisko redaktora naczelnego.

resorty i instytucje centralne mogły przygotować do wykonywania zadań swoich pracowników. Departament Kadr i Szkolenia NIK szacował wówczas, że takiego instruktażu wymaga rocznie ok. 3,5 tys. osób (łącznie z pracownikami Izby). Dlatego w 1974 r. opublikowano aż 8 numerów, a pierwszy poświęcono systemowi kontroli w państwie, niektórym prawnorganizacyjnym i teoretycznym problemom kontroli, postępowaniu kontrolnemu oraz najważniejszym źródłom prawa.

Przed przełomem

W latach 80. wyraźnie zaznaczono już działy pisma. Pierwszy był poświęcony artykułom problemowym, pierwszeństwo miały zawsze te o kontroli oraz gospodarce. Następny przewidziano na prezentację ustaleń kontroli NIK, trzeci to „Relacje, polemiki i sygnały”. Ponadto, „Kontrola w innych krajach” oraz „Recenzje i przegląd czasopism”. Ten podział, z różnymi modyfikacjami, przetrwał do 2010 r.

W 1981 r., kilka miesięcy przed ogłoszeniem stanu wojennego¹¹, „KP” po raz pierwszy zaprezentowała tekst wystąpienia w Sejmie prezesa NIK, zgodnie z wymogami konstytucji zawierający uwagi do sprawozdania Rady Ministrów z wykonania Narodowego Planu Społeczno-Gospodarczego oraz analizę wykonania budżetu państwa i sprawozdanie z działalności NIK. Taką praktykę czasopismo utrzymuje do dziś.

Wiosną 1983 r. prezesem NIK został gen. Tadeusz Hupałowski (zastąpił Mieczysława Moczara), który zaakceptował formę i układ pisma. „Pismo w tych latach się nie rozwija, ale i nie zamiera” – wspominała Barbara Matosiuk¹².

W 1984 r. czasopismo wprowadziło dział „Z życia NIK”, w którym do dziś prezentuje ważne dla Izby wydarzenia.

Wśród tematów kontroli referowanych na łamach w tym okresie były np.: rola banków spółdzielczych w procesie sprzedaży ziemi rolnikom indywidualnym, sytuacja w dziedzinie rozwoju telekomunikacji, realizacja inwestycji szpitalnych oraz uspołecznionego budownictwa mieszkaniowego, reforma systemu płac, problemy wyposażenia stanowisk pracy w odzież ochronną i roboczą.

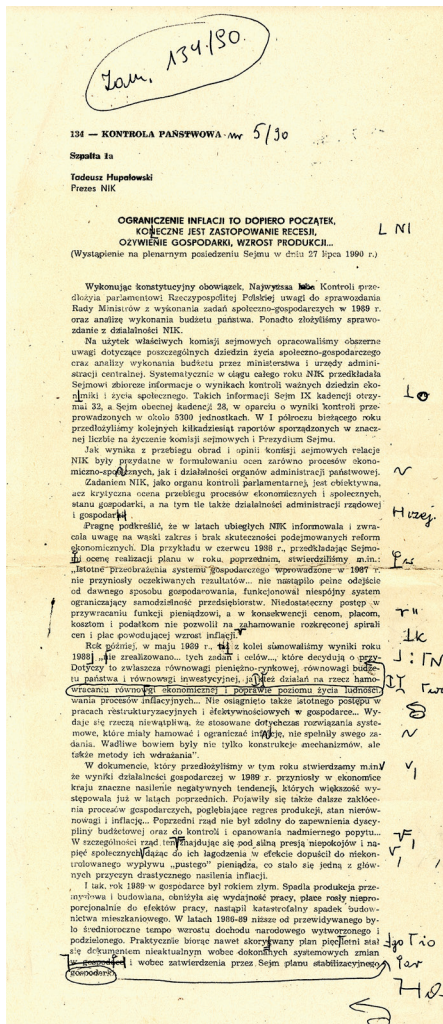
Na początku 1985 r. „KP” zaprezentowała na łamach skrót wystąpienia prezesa NIK na naradzie KC PZPR pt. „Podstawowe założenia polityczne i organizacyjne Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej”¹³ – kolejny znak czasu.

W 1988 r. zmieniła się liczba jednostek organizacyjnych NIK i ich zakres działania w związku ze zmianami gospodarczymi zachodzącymi w państwie. I był to dopiero ich początek. Czasopismo przybliżało je odbiorcom, a w artykułach problemowych coraz bardziej skupiało się na reformowaniu gospodarki. Wtedy zaczęto też pisać o technikach komputerowych w praktyce kontrolnej, które – choć

¹¹ Wprowadzony 13.12.1981, zawieszony 31.12.1982, zniesiony 22.7.1983.

¹² B. Matosiuk: 45 lat..., op.cit. s.182.

¹³ Powołana przez PZPR, działała jako społeczny organ kontroli, miała walczyć głównie ze „spekulantami”, których obarczono winą za powszechne braki towaru. Jej działalność powiązano z działalnością NIK.

Archiwum Redakcji „KP”

Poprawki korektorskie na złożonym już tekście wystąpienia prezesa Tadeusza Hupałowskiego z 1990 r. Redakcję i drukarnię czekał wkrótce skok technologiczny – komputeryzacja, a znacznie później druk cyfrowy.

jeszcze tak tego nie postrzegano – okazały się zapowiedzią prawdziwej rewolucji nie tylko w sposobie przygotowania materiałów do druku.

U progu demokracji

Dla Izby i „Kontroli Państwowej”, podobnie jak dla wszystkich w kraju, momentem zwrotnym był najpierw przełom 1989 r. – obrady Okrągłego Stołu i pierwsze częściowo wolne wybory parlamentarne, których wynik doprowadził do upadku PRL i zmiany ustroju politycznego w Polsce. Rozpoczął wówczas reorganizację instytucji państwowych. Prezesem Izby został profesor Walerian Pańko, działacz opozycji demokratycznej¹⁴. Pod jego kierunkiem zapoczątkowano prace służące określeniu nowego modelu kontroli państwowej. Od lutego 1992 r. kontynuował je już Lech Kaczyński¹⁵, dr hab. nauk prawnych, który do opracowania aktów prawnych dotyczących NIK powołał interdyscyplinarny zespół. Efektem jego działalności był projekt ustawy o NIK, przełomowy dla funkcjonowania nowoczesnej instytucji kontrolnej, nadający jej status naczelnego organu kontroli państwowej, działającego na zasadzie kolegialności. Określono w niej m.in. cztery kryteria prowadzenia kontroli: legalność, gospodarność, rzetelność i celowość oraz uprawnienia i obowiązki kontrolerów¹⁶.

¹⁴ Sejm powołał go 23.5.1991 po dymisji gen. Tadeusza Hupałowskiego. Więcej na ten temat np. D. Bolikowska: *Profesor Walerian Pańko – prezes NIK czasu przełomu. Wspomnienie w 30. rocznicę śmierci „Kontrola Państwowa”* nr 5/2021, s. 119.

¹⁵ Powołany przez Sejm 14.2.1992 po tragicznej śmierci w wypadku samochodowym prezesa Waleriana Pańki.

¹⁶ Ustawa o Najwyższej Izbie Kontroli z 23.12.1994 (Dz.U.2022, poz.623, t.j.). Weszła w życie w połowie 1995 r.

W „KP” relacjonowano przebieg związanych z nią prac, a po uchwaleniu wyjaśniano przepisy. O kompetencjach NIK w świetle nowej ustawy pisała wówczas Małgorzata Niezgódka-Medek, ówczesna dyrektor Departamentu Prawnego, która współtworzyła ich kształt, od 1993 r. zasiadająca w Komitecie Redakcyjnym „KP”¹⁷. Cykl artykułów na temat zasad zatrudnienia, szczególnych uprawnień, ocen kwalifikacyjnych pracowników Izby zamieściła prof. Teresa Liszcz, radca prezesa NIK, członkini KR od 1994 r.¹⁸

Jednocześnie nadrabiano zapóźnienia w przybliżaniu metod i standardów pracy najwyższych organów kontroli na świecie. Wspominając ten czas przy okazji 45-lecia „KP” Barbara Matosiuk, redaktor naczelna w latach 1992–2006 wspominała, że dopiero w 1992 r. (!) opublikowano „Deklarację w sprawie zasad kontroli finansów publicznych”, uchwaloną w 1977 r. w Limie na IX Kongresie Międzynarodowej Organizacji Najwyższych Organów Kontroli (INTOSAI), z nadzieją, że jej tekst może być inspirujący w procesie kształtowania kontroli państwowej w naszym kraju¹⁹. Czytelnicy mogli też zapoznać się

z Międzynarodowymi standardami audytu, zaprezentowanymi na XIII Kongresie INTOSAI w Berlinie w 1989 r. Dziś Izba aktywnie działa w tej organizacji, była też członkiem jej Zarządu.

„KP” zamieściła wiele artykułów na temat przemian demokratycznych, reform lat. 90., w tym niezwykle ważnej z punktu widzenia decentralizacji i prowadzonych później kontroli – samorządowej. Pierwszy artykuł na ten temat napisała dr Czesława Rudzka-Lorentz, dyrektor Departamentu Samorządu Terytorialnego, która podjęła wówczas pracę w NIK i weszła do Komitetu Redakcyjnego „KP”, aby pozostać w nim 32 lata²⁰.

W tych i kolejnych latach w czasopiśmie przedstawiano istotne problemy społeczne i ekonomiczne, transformację gospodarki, jej stan, poziom zadłużenia, szukając przełożenia na zadania kontrolne. Miał w tym udział również prof. Adam Lipowski²¹, członek Kolegium NIK przez dwie kadencje, a od 30 lat członek KR.

Obszernie informowano o przeprowadzonych po raz pierwszy kompleksowych kontrolach wojska i policji, reorganizacji sektora bankowego, rynku papierów

¹⁷ M. Niezgódka-Medek: *Kompetencje Najwyższej Izby Kontroli w świetle nowej ustawy*, „Kontrola Państwowa” nr 3/1995.

¹⁸ Zob. np. T. Liszcz: *Szczegółowe uprawnienia ze stosunku pracy pracowników Najwyższej Izby Kontroli*, „Kontrola Państwowa” nr 5/1995, *Zasady zatrudniania pracowników Najwyższej Izby Kontroli*, „Kontrola Państwowa” nr 3/1995 (część 1) oraz nr 4/1995 (część 2), *Okresowe oceny kwalifikacyjne mianowanych pracowników NIK*, „Kontrola Państwowa” 6/1995.

¹⁹ B. Matosiuk: *Jak to się zaczęło...*, op.cit. s.188.

²⁰ Do końca kwietnia 2025. Zob. Czesława Rudzka-Lorentz: *Samorząd terytorialny – założenia i rzeczywistość*, „Kontrola Państwowa” nr 1/1992, a także *Regionalne izby obrachunkowe – nowa instytucja kontroli i nadzoru nad samorządem terytorialnym*, „Kontrola Państwowa” nr 3/1993, *Kontrola wykonania przepisów komunalizacji mienia*, „Kontrola Państwowa” nr 3/1994.

²¹ Zob. np. A. Lipowski: *Kontrola państwowa wobec transformacji ustrojowej polskiej gospodarki*, „Kontrola Państwowa” nr 2/1999; *O przywilejach w gospodarce polskiej w okresie transformacji* (cz. 1 i cz. 2), „Kontrola Państwowa” nr 2 i 3/1997; *Wpływ instrumentów mikroekonomicznych na zmiany strukturalne w gospodarce w latach 1992–1998*, „Kontrola Państwowa” 1/2001.

wartościowych, kapitale zagranicznym, badaniu procesów przekształceń własnościowych, w tym kontroli podmiotów o szczególnym znaczeniu dla gospodarki, takich jak: Bank Śląski, Fabryka Samochodów Małolitrażowych czy RSW „Prasa-Książka-Ruch”, komputeryzacji ZUS.

Wyjaśniano zawilgości prawa i procedur kontrolnych różnych instytucji, standardy ich działania, pokazywano aktywność międzynarodową Izby, działalność organizacji zrzeszających najwyższe organy kontroli (NOK), przybliżano ich doświadczenia oraz Europejskiego Trybunału Obrachunkowego (ETO). Szczególnie dużo artykułów na ten temat pismo zawdzięcza dr. Jackowi Mazurowi²², kolejnemu członkowi z imponująco długim doświadczeniem w KR (od 1995 r.), em. radcy prezesa NIK i przez ponad 16 lat łącznikowi NIK z ETO²³.

Podjmowano też dyskusję w kluczowych dla państwa momentach przełomów i zmian, jak przy okazji wejścia Polski do NATO i Unii Europejskiej oraz o ich konsekwencjach dla prowadzenia kontroli. Na łamach była i jest obecna tematyka pozyskiwania i rozliczania środków UE. Podobnie zresztą, jak zagadnienia Prawa zamówień publicznych,

dostępu do informacji czy tajemnic ustawowo chronionych, których przestrzeganie NIK bada w wielu obszarach kontrolnych.

Teraźniejszość

Profil tematyczny czasopisma wyznacza charakter działalności jego wydawcy. Konstytucja RP nadała Najwyższej Izbie Kontroli status naczelnego organu kontroli państwowej, sytuując Izbę wśród organów kontroli państwowej i ochrony prawa²⁴. Ustawa zasadnicza oraz ustawa o NIK wskazują kryteria kontroli, wśród których na pierwszym miejscu wymieniają legalność. Dla pracowników NIK nieodzowna jest więc znajomość prawa, umiejętność weryfikowania jego przestrzegania w wielu dziedzinach funkcjonowania państwa oraz wykładni obowiązujących przepisów. Odzwierciedla to szerokie spektrum problemów podnoszonych na łamach „Kontroli Państwowej”²⁵.

W głównym nurcie tematycznym czasopismo zajmuje się analizą teoretycznych i prawnych zagadnień kontroli administracji publicznej w Polsce, prezentując zarówno system kontroli, jak i szczegółowe przepisy regulujące działalność różnych podmiotów. Wiele miejsca poświęca kontroli

²² Zob. np. J. Mazur: *Niemiecka ustawa z 1985 r. o Federalnej Izbie Obrachunkowej*, „Kontrola Państwowa” nr 4/1993; *Problemy dostosowawcze najwyższych organów kontroli krajów kandydujących do UE*, „Kontrola Państwowa” nr 1/2001 (część 1), nr 4/2001 (część 2); *Kontrola jakości postępowania kontrolnego w Europejskim Trybunale Obrachunkowym*, „Kontrola Państwowa” nr 6/2001; J. Mazur: *Publiczne informowanie o realizacji zaleceń wynikających z kontroli – praktyka Izby Obrachunkowej Austrii*, „Kontrola Państwowa” nr 2/2022.

²³ Łącznicy (oficerowie łącznikowi) działają w ramach struktury Komitetu Kontaktowego, zrzeszającego szefów NOK państw UE i ETO.

²⁴ Rozdział IX Konstytucji RP z 2.4.1997, (Dz.U. z 1997 nr 78, poz. 483).

²⁵ Na stronie internetowej pisma, w zakładce Archiwum, znajdują się poszczególne numery „KP”. W szóstym wydaniu w danym roku redakcja zamieszcza roczne spisy treści. Ich przegląd daje pojęcie o wielości podejmowanych zagadnień oraz bardzo licznym gronie autorów.

Fot. Marek Brzezinski/NIK

Wydania ukazujące się cyklicznie, tematyczne i jubileuszowe – było ich dotąd 451.

zewnętrznej, wykonywanej przez organy państwowe – parlament, Prezydenta RP, Rzecznika Praw Obywatelskich, Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, Państwową Inspekcję Pracy czy Głównego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. Wskazuje ich uprawnienia, wzajemne relacje oraz sporne kwestie kompetencyjne. „KP” wyjaśnia wątpliwości związane z funkcjonowaniem audytu wewnętrznego i kontroli zarządczej.

Na łamach „Kontroli Państwowej” są też obecne zagadnienia kontroli sprawowanej w odniesieniu do aktów prawa Unii Europejskiej. Poświęcono im odrębny cykl publikowany w języku polskim i angielskim, z bogatymi odesłaniami do orzecznictwa²⁶.

Równie ważne są artykuły dotyczące metodyki badań w obszarze audytu i kontroli oraz przydatnych narzędzi analitycznych. Coraz więcej miejsca „KP” przeznaczają na tematykę związaną ze sztuczną inteligencją i możliwościami jej zastosowania w różnego rodzaju działalności wykrywczą.

Powracającymi tematami są w dwumiesięczniku przepisy postępowania administracyjnego oraz pragmatyk służbowych, zwłaszcza ustawy o służbie cywilnej.

W ujęciu naukowym „KP” prezentuje też zagadnienia z dziedziny gospodarki, finansów i życia społecznego, które stały się przedmiotem działalności kontrolnej NIK. Należą do nich m.in: zadłużenie państwa, ujawnianie deficytu Skarbu Państwa,

²⁶ Zob. np. Ł. Augustyniak: *Postępowanie naruszeniowe jako forma kontroli – nadzór Komisji Europejskiej nad implementacją prawa Unii*, „Kontrola Państwowa” nr 5/2014; *Sankcje finansowe dla państw członkowskich Unii – realizacja funkcji kontrolnej Trybunału Sprawiedliwości UE*, „Kontrola Państwowa” nr 1/2020; *Zarzut bezprawności jako środek ochrony prawnej – kontrola legalności aktów prawa UE*, „Kontrola Państwowa” nr 1/2024; *Skarga na bezczynność jako środek ochrony prawnej – kontrola aktów prawa Unii Europejskiej*, „Kontrola Państwowa” nr 6/2025.

Dotychczas czasopismem kierowało 11 osób: Tadeusz Raabe, Zygmunt Sztajerwald, Jakub Janiak, Zbigniew Schulz, Tadeusz Sołdkowski, Zdzisław Śledziński, Barbara Matosiuk, Barbara Dolińska, Barbara Odolińska, Agnieszka Kołodziejczyk, Marzena Repetowska-Nyc.

prowadzenie gospodarki pozabudżetowej, działalność funduszy celowych, naruszanie dyscypliny finansów publicznych, status banku centralnego, kształtowanie polityki pieniężnej oraz budżet zadaniowy. Szczególne miejsce zajmuje kontrola budżetu państwa.

Od początku istnienia „KP” przybliżała też ustalenia wybranych kontroli NIK, dziś w formule naukowej, ponieważ dostarczają przydatnej wiedzy o tym, jak działa państwo (lub nie działa). Artykuły te pokazują mechanizmy złego zarządzania, przykłady niegospodarności i szczegóły wielu bulwersujących spraw, jak niegdyś afer rublowej i FOZZ (Funduszu Obsługi Zadłużenia Zagranicznego), ujawnionej jeszcze za prezesury Waleriana Pańki, a obecnie

nieprawidłowości związane z działalnością Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 czy Funduszu Sprawiedliwości.

Wybrane kwestie „KP” od lat przedstawia w formule tematycznych wydań specjalnych. Nie są to jak dawniej wydania szkoleniowe, ale poświęcone konkretnym problemom, dla których poszukiwano rozwiązań systemowych²⁷, najczęściej w czasie seminaryjnych posiedzeń Kolegium NIK.

W numerach przygotowywanych z okazji jubileuszy utworzenia Najwyższej Izby Kontroli prezentuje historię kontroli państwowej w Polsce, a zwłaszcza istniejącej już 107 lat NIK²⁸. Te zagadnienia zajmowały zresztą w „Kontroli Państwowej” szczególne miejsce również w wydaniach cyklicznych. To właśnie redakcja zapoczątkowała zbieranie i pozyskiwanie materiałów archiwalnych dotyczących początków działania instytucji kontrolnych na ziemiach polskich w okresie rozbiorów, kształtowania się niepodległego państwa w 1918 r., okresu międzywojnia i II wojny światowej. Zaowocowało to wieloma artykułami, cyklami wydawniczymi i oddzielnymi publikacjami związanych z nami badaczy przedmiotu²⁹.

²⁷ Zob.np.: *SAls for Improvement of EU Funds Accountability*, „Kontrola Państwowa” nr specjalny 1/2006, wydany w j. angielskim z okazji spotkania Komitetu Kontaktowego prezesów najwyższych organów kontroli państw Unii Europejskiej 11-12.12.2006 r.; *Rola i znaczenie melioracji wodnych w świetle współczesnych uwarunkowań*, „Kontrola Państwowa” nr specjalny 1/2011; *Opieka medyczna nad osobami w podeszłym wieku u progu rewolucji demograficznej*, „Kontrola Państwowa” nr specjalny 1/2016; *Przestrzeń dobrem publicznym – potrzeba rozwiązań w gospodarowaniu przestrzenią*, „Kontrola Państwowa” nr specjalny 2/2016; *Jawność i przejrzystość finansów publicznych*, „Kontrola Państwowa”, nr specjalny 2/2017.

²⁸ Zob. np. „Kontrola Państwowa”: nr 1/1999, numer jubileuszowy luty 2014 r., nr. 1/I i 1/II /2019 *Delegatury Najwyższej Izby Kontroli – historia, działalność, ludzie*; nr 2/2019 „KP”; wyróżnia je szata graficzna i złoty kolor.

²⁹ Zob. np. A. Sylwestrzak: *Status prawny NIK w świetle Konstytucji RP i standardów Unii Europejskiej*, nr specjalny 2/2002, *Historia Najwyższej Izby Kontroli i jej miejsce w konstytucji*, nr specjalny 1/2010, *Historia polskiej kontroli państwowej – ujęcie konstytucyjne*, nr specjalny 1/I 2019; R. Szawłowski: *Początki kontroli państwowej w Polsce w XX w.*, „Kontrola Państwowa” nr 6/1994, *Początki najwyższych państwowych organów kontroli w Polsce: wiek XIX*, „Kontrola Państwowa” nr 2/1999; T. Wolsza: *Prezysi Najwyższej Izby Kontroli*

Kuchnia redakcyjna

W 2011 r. „Kontrola Państwowa” zmieniła kolor wydań na jednolity, oliwkowy (w miejsce okładek w sześciu kolorach przypisanych do konkretnego numeru w danym roku), szatę graficzną, układ i sposób prezentacji treści, który bardziej odpowiada jej profilowi tematycznemu. W pierwszych dwóch działach eksponuje zagadnienia kontroli i audytu, w różnym ujęciu, a w trzecim pozostałe zagadnienia prawne, społeczne i gospodarcze. Wciąż jest też miejsce na historię i bieżącą aktywność Najwyższej Izby Kontroli, w tym międzynarodową.

Wszystkie artykuły od ponad 25 lat są opatrzone streszczeniami w języku angielskim, a wybrane artykuły w całości publikowane w tym języku.

Od 2003 r. na stronie internetowej pisma są udostępniane wszystkie wydania „KP”, a dodatkowo artykuły naukowe opatrzone numerem DOI (numerem identyfikacyjnym zapewniającym aktualność metadanych).

Nad poziomem merytorycznym czasopisma, rzetelnością wydawniczą oraz starannością opracowania i przygotowania materiałów do druku czuwają Komitet Redakcyjny³⁰ oraz trzyosobowa Redakcja „KP”: Marzena Repetowska-Nyc, Beata Kołaczyńska i Jacek Matwiejczyk.

Komitet tworzą uznani specjaliści z dziedziny prawa, ekonomii i finansów, sędziowie Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku i Naczelnego Sądu Administracyjnego, związani z działalnością naczelnego organu kontroli państwowej obecnie lub w przeszłości, radcy prezesa NIK i szefowie jednostek kontrolnych mający dorobek naukowy oraz redaktor naczelny. Chętnie dzielą się oni swoją wiedzą również z Czytelnikami pisma³¹.

W skład KR wchodzi: prof. Włodzimierz Broński, dr Stanisław Dziwisz, prof. Jacek Jagielski, dr Elżbieta Jarzęcka-Siwik, dr Michał Jędrzejczyk, prof. Adam Lipowski, prof. Teresa Liszcz, dr Jarosław Maćkowiak, dr Jacek Mazur, sędzia Małgorzata Niezgódka-Medek, redaktor naczelny Marzena Repetowska-Nyc, dr Tomasz Sobecki, dr Zbigniew Wrona.

Członkowie zagraniczni to profesorowie prawa i ekonomii: Jean-Bernard Auby (Francja), Josef Koubek (Czechy), Cristiana Lauri (Włochy), Elisa Scotti (Włochy), Fumio Shimpō (Japonia), Maciej M. Sokołowski (Polska, Belgia), Ulrich Stelkens (Niemcy), Roberto Galán Vioque (Hiszpania).

Redaktorem statystycznym jest dr inż. Wiesław Karliński, specjalizujący się w metodyce i zastosowaniu metod analitycznych w kontroli, który odpowiada za dobór i sposób prezentacji danych w artykułach.

na emigracji, „Kontrola Państwowa” nr specjalny 1/II 2009; Wykłady wiceprezesa NIK Zenobiusza Rugiewiczza, wygłoszone na kursach doszkolenia dla urzędników kontroli państwowej, poprawione i uzupełnione we wrześniu 1937 r., „Kontrola Państwowa” nr 1/I 2009; Pamiętnik Mieczysława Dębskiego, dyrektora Departamentu NIK II RP wraz z biogramem autora, opracowany przez prof. R. Szawłowskiego, „Kontrola Państwowa” nr 3/2001.

³⁰ Rada naukowa. Informacja o afiliacji członków znajduje się na wewnętrznej stronie karty tytułowej każdego wydania oraz na stronie internetowej pisma.

³¹ Pisują dla nas niemal wszyscy członkowie KR, natomiast dwoje, wymieniony wcześniej: dr J. Mazur oraz dr E. Jarzęcka-Siwik należą równocześnie do autorów o największym dorobku publikacyjnym w „KP”.

Wszystkie artykuły publikowane w piśmie są oceniane anonimowo przez dwóch recenzentów, a po uwzględnieniu uwag KR starannie opracowywane. Prawa autorów podlegają ochronie. „KP” walczy z przejawami nierzetelności wydawniczej i stosuje standardy etyczne Komitetu ds. Etyki Publikacyjnej (*Committee on Publication Ethics* – COPE).

Status naukowy potwierdza obecność „KP” na liście czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych³² (od 2010 r.) oraz w krajowych i międzynarodowych bazach danych, takich jak: Biblioteka Nauki, ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and Social Sciences), ICIJML (Index Copernicus Journal Master List), CEJSH (Central European Journal of Social Sciences and Humanities). „Kontrola Państwowa” uzyskała go po spełnieniu wielu wymogów.

Autorzy publikujący artykuły na łamach czasopisma otrzymują w związku z tym 40 punktów³³. Ich znakomite grono powiększa się z roku na rok, pisują do nas zarówno przedstawiciele różnych dziedzin nauki, jak i praktycy warsztatu kontrolnego, audytorskiego i pokrewnych³⁴.

Od 2025 r. czasopismo jest publicznie dostępne przede wszystkim w formie

elektronicznej. Papierowe wydania otrzymują głównie prenumeratorzy. Za łamanie, skład i druk odpowiadają: Sławomir Jakoniuk, Paweł Sobczyński i Rafał Kaniasty z Wydziału Wydawniczego NIK.

Codziennosc redakcji dobrze przedstawił Stanisław Markowski, były członek KR, związany z nim przez trzy dekady, pisząc przed 25 laty: „W pracy redakcyjnej trzeba nieraz rozwiązać trudne dylematy, w tym zwłaszcza, jak zachować właściwe proporcje między poszczególnymi tematami, pomiędzy artykułami ekonomicznymi a prawniczymi i społecznymi (...). Jak zapewnić jasny i przystępny tekst, a nie tracić nic z merytorycznej i fachowej treści. Nierzadko trzeba się zmagać z artykułami napisanymi (dotyczy to zwłaszcza materiałów prawniczych) przez wybitnych fachowców, ale hermetycznym językiem”³⁵.

Te dylematy staramy się na co dzień rozstrzygać w redakcji, w nadziei, że docenią to Autorzy i Czytelnicy, którym dziękujemy za 70 wspólnych lat.

MARZENA REPETOWSKA-NYC

redaktor naczelna

„Kontroli Państwowej”

³² Wykaz stanowi załącznik do komunikatu Ministra Nauki z 5.1.2024, wydanego na podstawie art. 267 ust. 3 ustawy z 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2025 r. poz. 1864.).

³³ Tamże.

³⁴ Nie sposób ich wszystkich wymienić, a źle byłoby kogoś pominąć.

³⁵ S. Markowski: *NIK „Kontrola Państwowa...”*, op.cit. s. 156.